

ZBIRKA pok. DRAGE MAGJERA I NADE OSTROGOVIĆ MAGJER

NADA VRKLJAN-KRIŽIĆ

Kada sam prije dvadesetak godina prvi put posjetila zbirku pok. Drage Magjera i potom često boravila u njoj, popisivala gradu, obrađivala veliku zbirku grafika, te radila detaljan popis umjetnina za Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, zapisala sam: "Zbirka, koja po kvaliteti djelovanja znatno odskače od ostalih je zbirka pok. Drage Magjera (Mostar, 1895. - Zagreb, 1979.) i Nade Ostrogović-Magjer." (Pula, 1911.)¹

Heterogenog je karaktera (od slika starih majstora, namještaja, biblioteke i uporabnih predmeta umjetničkog obrta, do vrlo kvalitetne kolekcije domaćeg slikarstva iz razdoblja između dva rata, skulpture, keramike, grafika i drugog), također je darovana gradu Zagrebu i otvorena za javnost. Ta je zbirka vrlo tipična po širini interesa jednog nemirnog kolekcionarskog duha, spada među najveće zbirke tog tipa u našem gradu i posjeduje velike umjetničke vrijednosti. Platna Šimunovića, Joba, Vidovića, Paraća, izvrsne grafika Uzelca, Krizmana i niz drugih velikih imena našeg novijeg slikarstva smještene su u stvarnu intimu jedne umjetničke prenapučenosti prostora privatnog stana, u kojem se razgovara, diše, živi, u kojem je umjetnost prisutna na svakom koraku. Upravo ta prenapučenost umjetninama i njihovo pokoravanje kućnom

redu i rasporedu čini ovu zbirku posebno živim ambijentom u kojem je ugodno sjediti, popričati i prošetati se kroz ovaj maleni svijet umjetnosti otvoren svim prijateljima i ljubiteljima. Kolekcionari poput Drage Magjera, profesionalno neškolorani poklonici umjetnosti, bili su svojedobno mecene tada još nepoznatim i neafirmiranim umjetnicima, čije su vrijednosti spontano osjetili i dali im vrlo važnu podršku da ustraju u svom radu.

Osim toga spašavali su kulturnu baštinu u svakoj prilici koja im se za to pružila. Iz pričanja supruge saznajemo, na primjer, da je jedna slika Antuna Motike, koja visi u zbirci nađena kao dio nekih oronulih vrata jedne staje i kupljena kao zamjena za dasku koju je gospodin Magjer dao vlasniku, da njome ispuni prazninu na vratima s kojih je uzeta Motikina slika." Sakupljač", pričao je Drago Magjer, "ne kupuje u prodavaonicama umjetnine, osim u iznimnim slučajevima. On zapravo pronalazi zabačene, zaboravljane predmete, negdje na tavanima i po podrumima, koji bi inače s vremenom potpuno propali. Takve predmete - bilo da se radi o slikama, skulpturi ili predmetima primijenjene umjetnosti, treba spašavati, čistiti, popravljati, restaurirati - tj. spašavati od potpune propasti."

Već i sama rečenica Drage Magjera, a još rječitije zbirka koju nam je ostavio, dovoljno jasno govori o pravoj ulozi kolekcionara u zaštiti i čuvanju kulturne baštine. A kada još spoznamo sve neprilike kroz koje je zbirka prolazila, sva odricanja i sve opasnosti koje su joj

prijetile, njegova uloga biva od neprocjenjive vrijednosti. Ovom bih prigodom stoga rado spomenula barem mali dio povijesti i sudbine ove vrijedne zbirke, o čemu sam uspjela saznati iz pričanja gospode Nade Ostrogović-Magjer, a nekad davno i samog

Drage Magjera. Drago Magjer umro je u prosincu 1979. godine. U stan na Tomislavovu trgu 8, bračni par uselio je tek 1966. godine, nakon dugogodišnje iscrpljujuće bitke da u domi svoju vrijednu kolekciju.

Naime, davne 1942. godine Drago Magjer je bježao pred Talijanima iz Splita jer se nije htio odreći svojega hrvatskog državljanstva. Split je tada bio okupiran. Stavio je zbirku u sanduke i sve poslao vlakom u Zagreb. Da nesreća bude veća, taj je vlak

bio bombardiran, ali srećom vagon sa zbirkom ostao je neoštećen i nakon tri mjeseca lutanja zemljom napokon je stigao u Zagreb. Nemajući dovoljno stambenog prostora gospodin Magjer će zbirku ostaviti u sanducima i pohraniti je u

muzejima i Sveučilišnoj knjižnici. Nakon rata počinje naporna borba za stambeni prostor, te će Drago Magjer 1952. godine ponuditi zbirku Narodnom odboru grada Zagreba kao poklon gradu, uz uvjet da mu se osigura adekvatan smještaj za zbirku.

Tom prilikom Dra-

go Magjer posredstvom prof. dr. Grge Gamulina dostavlja Narodnom odboru grada popise svih predmeta pohranjenih u Muzeju za umjetnost i obrt i Sveučilišnoj biblioteci, u Modernoj galeriji u Splitu i

Drago Magjer u svojoj zbirci, siječanj 1972.

Etnografskome muzeju u Splitu, te popise antiknog pokućstva, zbirke skulpture i biblioteke XVI. i XVII. stoljeća, što se je nalazilo kod njega. U više navrata nakon 1952. godine Drago Magjer je podnosio svoju molbu gradu Zagrebu, no u navedeni stan u zgradi Akademije uselio je tek 1966., dakle punih 14 godina nakon prve ponude. Godine 1973. zbirka je stavljena pod zaštitu Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture i upisana u registar pokretnih spomenika kulture, a iste je godine sklopljen i darovni ugovor s gradom Zagrebom. Kolika je to bila strpljivost i kako dugo čekanje, jasno je kada se sjetimo da je još u vrijeme Drugoga svjetskog rata (1942.) zbirka dospjela u Zagreb. U obnovljenoj molbi koju Drago Magjer piše Narodnom odboru grada Zagreba 15. ožujka 1961. kaže:

“Kako sam i u svojoj ponudi od 15. XI. 1952. godine naveo, osim kolekcije likovne umjetnosti - starih i modernih majstora (cca. 150 kom), grafike cca. 1000 komada, minijatura i skulptura cca 60 komada - imam i prilično dobru kolekciju stare keramike, fajanse, porculana i stakla, zatim nekoliko odličnih komada antiknog pokućstva i više predmeta umjetnog obrta, zatim zbirku starih rukopisa na pergameni i papiru, između kojih i rukopisa glagoljicom iz XIII. stoljeća.

Osim malog broja predmeta koji se nalaze u mom stanu, svi ostali predmeti su još od 1942. godine spakovani u sanducima i na taj način bez svjetla i zraka izloženi kvaru.”² Magjer je tada stanovao na Pantovčaku 62 a. Godinama odvojen od

svojih dragih predmeta, ali uporno nastojeći da se njegova zbirka spasi od propasti. Kada sam ga polovicom sedamdesetih posjećivala u napokon dobivenom stanu na Tomislavovu trgu 8, s ljubavlju je i pažnjom dodirivao skulpture i slike, već gotovo slijep, točno je znao o kojem se predmetu radi. Bila je tu i velika biblioteka s više tisuća svezaka, koja je tek nedavno popisana. Magjer je bio pravnik i pravi bibliofil. Skupljao je knjige iz raznih grana znanosti i umjetnosti na raznim svjetskim jezicima.

Drago Magjer je u Splitu bio cijenjeni pravnik i prijatelj umjetnosti. Družio se s direktorima muzeja i galerija. U kući u kojoj je stanovao, stanovao je i slikar Frano Šimunović (Dicmo, Dalmatinska zagora, 1908., nedavno umro u Zagrebu u osamdeset i sedmoj godini života, ožujak 1995.). Zahvaljujući tom prijateljstvu s velikim slikarom, Drago Magjer ima u zbirci nekoliko izuzetno vrijednih Šimunovićevih slika, poput portreta kipara Deškovića, Portret starca iz 1940., ekspresivnog i sjetnog na vangoghovski način, urbane vizure, ali i tipične Šimunovićeve gromače - simbole Šimunovićeve čvrste vezanosti i sraslosti sa svojim pradjedovskim krajem.

Nalazi se u toj zbirci i jedna sjajna slika Trogira Emanuela Vidovića (Split, 1870.-1953.) koja sublimira tipičnu Vidovićevu tamnu, zgusnutu atmosferu urbanog pejzaža natopljenog duševnošću i silinom emocija. Jedna izuzetna slika Vjekoslava Paraća (Solin, 1904.) u postimpresionističkom otvorenom kolori-

tu tipičnom za njegovo slikarstvo 30-ih godina, a još i dodatno obogaćenom ekspresionističkom veselošću prikazanog motiva velike ljetne zabave na rascvjetanoj terasi, također visi na zidu uz Motiku, Šimunovića.

Nalazi se u zbirci i nekoliko vrijednih slika Ignjata Joba (Dubrovnik, 1895 - Zagreb, 1936.), koji je u višestrukim navratima, na primjer, 1929. i 1931. izlagao u Splitu. Portret djevojke pod nazivom "Jua-

na" iz 1931. godine sjajno je Jobovo djelo puno ekspresionističke snage i psihološkog poniranja u vedri mladi lik djevojke koja obećava punoću ženstveno-

sti, majčinstva i ljepote mladosti. Motikina slika nađena na stajskim vratima (1929.-1940. Motika živi u Mostaru, rodni grad Drage Magjera, i sigurno svraća u Split)

sjaji u njegovim tipičnim bjelinama i lirskim tonovima raspjevanog pejzaža - oda životu - prirodi - ljepoti - oko jednostavnih stvari, koje je on svojim umjetničkim senzibilitetom prepoznao bitnima.

Mnogo ima slika Mladena Solda (Mostar, 1927.). Pokazivanju gospođe Nade

Ostrogović-Magjer, on je bio nećak prve žene Drage Magjera, "Mostarac u Splitu", kako mi je rekla - uglavnom zanimljivih eksperimenata izrazitoga kolorista,

Ambijent Zbirke Magjer-Ostrogović, 1995. godine. Foto: M. Lenković.

koji se često približava apstrakciji, tretirajući ekspresivno hercegovačke pejzaže.

Drago Magjer je osobno poznao Marina Tartagliu (i njegove se slike nalaze u zbirci), Antuna Motiku, Ignjata Joba, Ivana Meštrovića, Lozicu, kipara Petra Pallavicinija (Korčula, 1887.-Dubrovnik, 1958.), čija se djela nalaze u zbirci. Također, tu ima nekoliko izvrsnih patiniranih gipsanih skulptura Branislava Deškovića (Pučišće na Braču, 1883.-Zagreb, 1939.), slavnoga hrvatskog animalista u skulpturi.

Ulje na platnu "Biblioteka" iz 1939. godine slikara Branka Kovačevića (Zadvarje, Dalmacija, 1911. - bio je direktor Umjetničke galerije u Dubrovniku, izlagao u Splitu, 1931. i 1939.) jedno je od vrlo dobrih djela ovog umjetnika, koji je ujedno bio veliki osobni prijatelj Drage Magjera. Njegova "Biblioteka" je u duhovnom tragu Vidovićevih interijera, u kojima tiho žive slike, kipovi, knjige, starinski predmeti i sjećanje. Sigurno je Drago Magjer prisno bio vezan uz to platno koje je u potpunosti odgovaralo njegovu svjetonazoru. Tišini knjiga, punoći životnog sadržaja u prostoru ispunjenom umjetnošću.

Danas, mnogo godina kasnije, taj prostor i nadalje živi svojim tihim i nenametljivim životom. Sve stoji kao i prije dvadesetak godina, na svome mjestu.

Sve slike vise na istim mjestima na zidu. Skulpture na istim postamentima. Namještaj, vitrine s bezbroj malih predmeta umjetničkog obrta, stare slike, ikone, minijature, nekoliko krasnih bidermajerskih slika na staklu, postbarokni

namještaj, velika platna idiličnih pejzaža, portreti... etnografski predmeti... golema biblioteka.

Sve je čuvano brižnim marom i ljubavlju gospode Nade Ostrogović-Magjer, koja poput zatočenika brine o stvarima koje traju zahvaljujući samo toj brizi, dok je ljudski život krhak i nestalan. Gospođa je u visokoj životnoj dobi i zapravo joj je teško primati nepoznate posjetioce. Uvijek je tu prisutan strah od krađe ili još gore od napada na život. Stoga nije čudno to što je danas ta zbirka sve manje posjećena, jer ne postoji osoba koja bi u određene dane pomagala čuvati umjetnine i voditi posjetioce po zbirci. Gospođa Nada Ostrogović-Magjer sama to ne može. Ima čak i neugodnih iskustava.

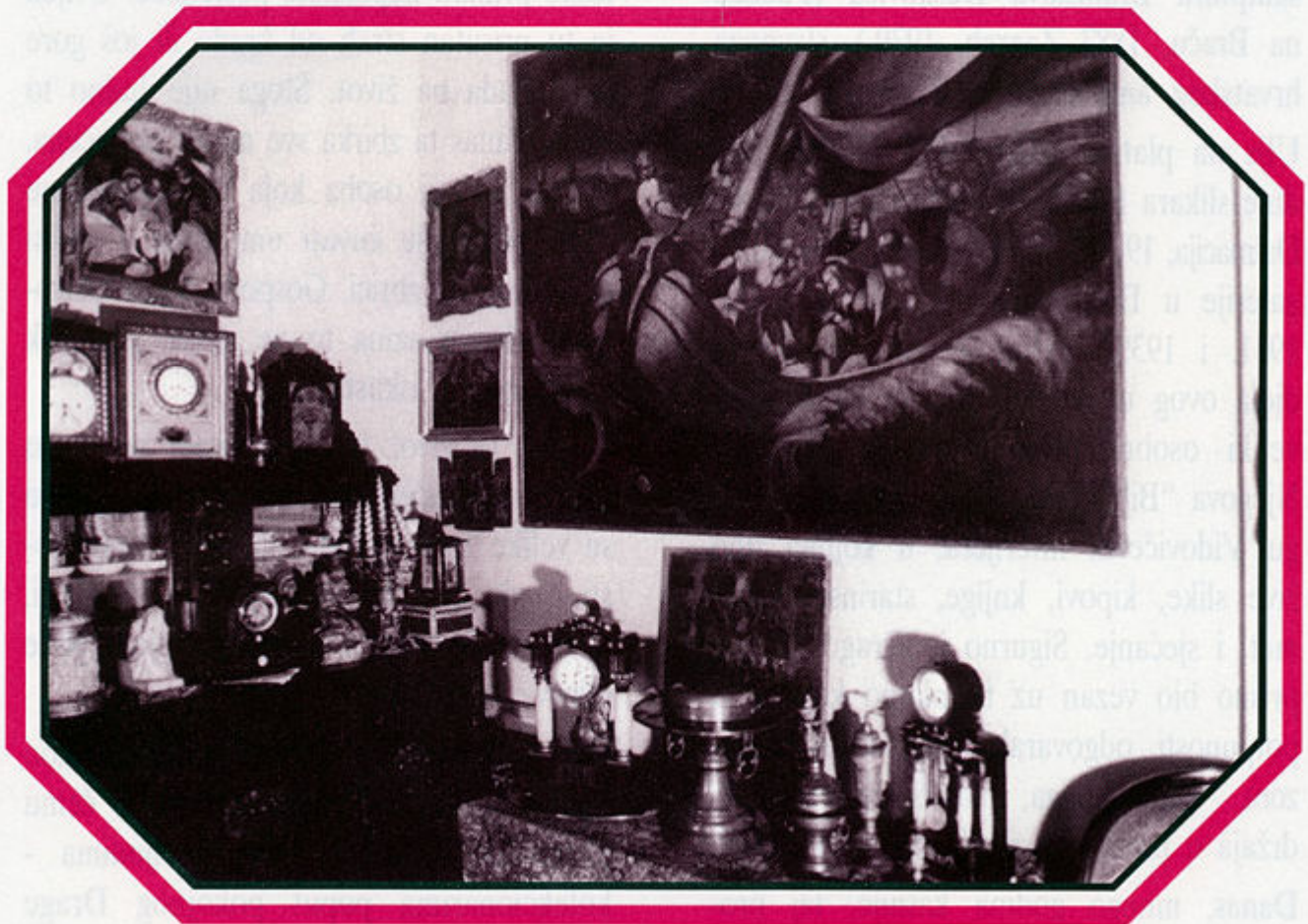
I tako je život u zbirci malo po malo zastao. Uhvaćen u trajanju stvari. Kako su velike žrtve osoba - ljubitelja umjetnosti - da sve to sačuvaju od propasti, vjerujem da barem u malom dijelu priče otkriva ovaj zapis.

Čovjek doista ostane zatečen kada nakon mnogo godina vidi ponovno ono u čemu je davno uživao i divio se ljudima - kolekcionarima poput pokojnog Drage Magjera, koji su takvom upornošću uspjeli skupiti i sačuvati toliko različitih stvari. Mislim da je njihova osnovna motivacija, osim osobne zaljubljenosti u umjetnost, kulturu i povijest, također očuvanje svijesti o povijesti i vrijednosti vlastitog naroda. Time je njihov rad toliko značajan i vrijedan da zaslužuje dostojanstvenu pločicu u svakome budućemu muzeju u kojem bi se dio ove kolekcije mogao naći.

Ja, naime, mislim da ovakve privatne zbirke, bez prisutnosti njihovih vlasnika i njihova osobnog življenja u tim posvećenim prostorima ljepote i ljubavi, ne mogu nastaviti živjeti nakon njihove smrti. Tada se gubi onaj osnovni i bitni sadržaj takve zbirke. Osobnost čovjeka koji ju je stvorio, osmislio, živio u njoj. Čuvao ju je i njegovao. Čistio i restaurirao s više ili

nu zbirku grafika, koja ima oko 1 000 jedinica.

Sve sam ih svojedobno popisala i obradila i popis se nalazi još u rukopisu u nekadašnjem Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture. Nisam sigurna da je sretno rješenje zamišljeni Muzej privatnih zbirki. Materijal je previše heterogen i oscilira u vrijednosti građe od zbirke do

Detalj Zbirke Magjer-Ostrogović, 1995. godine. Foto: M. Lenković.

manje umješnosti. Jednom, kada oni odu, trebalo bi zbirku prema duhu i karakteru većine predmeta, izložiti u nekom od muzeja. Za ZBIRKU MAGJER mislim da bi Hrvatski povijesni muzej i Moderna galerija u Zagrebu bili najprimjereniji, a Kabinet grafike HAZU za golemu i sjaj-

zbirke. I kako rekreirati sobe nekadašnjih vlasnika, koji više nisu među nama. To bi mogla, doduše, biti odgojna metoda za mlade naraštaje, kako se odnositi prema prošlosti, kako sačuvati prošlost za budućnost, kako njegovati ljubav prema umjetnosti, ali bojim se da to u današnje

vrijeme nije primjereno prebrzom i često površnom ritmu življenja mladih generacija. Takvu tradiciju mogu u nekoj mjeri održavati djeca kolekcionara, ili je potpuno odbaciti, jer zahtijeva previše odricanja.

Iz svojega desetogodišnjeg iskustva rada na privatnim zbirkama grada Zagreba - (sjetimo se da je nakon Drugog svjetskog rata u Zagrebu bilo popisano čak 154 "Zbirki umjetnina") - pamtim čitav niz tragičnih sudbina, potpuno ruinirane i osiromašene obitelji koje su ustrajno čuvale povijesno i kulturno sjećanje na vlastiti narod i ambijent u kojem su odgajani i rasli. Oni su stvarno bili čuvarima baštine, pa makar i u manje vrijednim djelima ili pak u iznimno vrijednim ostavštinama vlastitih obitelji (zbirka JELAČIĆ, SPORČIĆ-KOSINJSKI, LUBIENSKY-DURIEUX, GERERSDORFER, FRANGEŠ, CATA DUJŠIN-RIBAR, VIKTOR KOVAČIĆ, JOZO KLJAKOVIĆ, dr. ROŠIĆ, ZVONIMIR PUČAR, BEDEKOVIĆ, SREĆKO ALBINI, DOLINŠEK, PENIĆ, BENKO HORVAT, PLAVŠIĆ, DRAGO MAGJER...). Sjetimo se i donacije TOPIĆ-MIMARA koja je danas u Muzeju Mimara.

A bilo ih je još mnogo, od najranijih istraživanja i sakupljanja predmeta povijesti i starina (Ivan Kukuljević-Sakcinski polovicom 19. stoljeća) i donatora poput Josipa Jurja Strossmayera, koji je 1866. godine svoju kolekciju darovao tadašnjoj Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti, koja je 9. studenoga 1884. bila otvorena kao javna muzejska zbirka "Stros-

smayera galerija starih majstora" u Zagrebu. Doprinos takvih kolekcionara od neprocjenjive je vrijednosti za ukupni fundus hrvatskih muzeja i galerija. Stoga im je jedino pravo mjesto u muzejima i galerijama Hrvatske, čuvanje prošlosti i sadašnjosti za budućnost. Ono što bitno određuje Dragu Magjera kao kolekcionara, po mojem je mišljenju prijateljavanje i druženje s umjetnicima, slikarima, kiparima, piscima, pa i muzejskim djelatnicima njegova vremena. Pisao je brojne recenzije i kritike svojim prijateljima - slikarima i kiparima, pratio je hrvatsku i inozemnu likovnu kritiku, skupljao knjige i časopise.

Intenzivno je živio u svojem vremenu u kojem je otkrio nadahnuće za vlastitu skupljačku strast.

Njegov je stan sigurno bio širom otvoren svim prijateljima umjetnosti i pisane riječi u godinama koje je proveo u Splitu. Po dolasku u Zagreb, na žalost, ti kontakti zbog neimaštine i brojnih drugih problema građanskih obitelji - intelektualaca, poklonika umjetnosti ili pak samih umjetnika, u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata - jenjavaju. Kontakti sa Splitom gotovo se potpuno gube. Bitka za svakidašnje preživljavanje i krov nad glavom odnosi previše godina, pa čak i zdravlje.

Ostaje tek govor predmeta i slika, konačno i stan da budu smješteni kako treba, 1966. Vjernost i razumijevanje supruge, koja još i danas s istom pažnjom brine o ostavštini. Samoprijegorno. Požrtvovno. Tužno je i tiho u tim odajama. Ali one

ipak zrače nadom. Potvrđuju vrijednost upornosti, ispravnosti težnji da se sačuva barem djelić memorije - u segmentu jednoga zanesenog ljubitelja umjetnosti, koji se nije proslavio nikakvim velikim riječima, već jednostavnom i iskrenom predanošću stvarima koje je volio. Nada Ostrogović-Magjer s istom ljubavlju i skromnošću nastavlja djelo svojeg supru- ga. I s pravom se pita - što će biti sa zbirkom kada i mene više ne bude? Umorna je, vjerujem. Nadasve odgovorna da sve to čuva, kako je zamislio njezin suprug. Velik je to teret, a briga grada ili države, koliko god da postoji, nedovoljna je da zbirci udahne novi život.

Velika je šteta da svih tih proteklih godina nije napravljen barem mali vodič kroza zbirku u obliku skromnijega kataloga. Zbrika Drage Magjer bila je, naime, jedna od rijetkih koja je bila otvorena za javnost, sada tu tek rijetko zalaze pro- vjereni posjetioци. Takve su bile i zbirke FRANGEŠ na Rokovu perivoju, Zbirka muzičkih automata IVANA GERERSDOR- FERA, nedavno nakon smrti Gerersdor- fera pohranjena u Muzeju grada Zagre- ba, nekada davno Zbrika LUBIENSKY- DURIEUX - u koju smo zalazili još kao studenti i družili se s književnicima, glu- mcima, likovnim umjetnicima u jednom izuzetnom prostoru velike glumice Tille Durieux. I ta je zbirka djelomično završila u Muzeju grada Zagreba. Nedavno je napokon otvorena za javnost zbirka - zapravo nekadašnji stan VIKTORA KOVAČIĆA u Massarykovoј ulici. Međutim, Zbirka Magjer je jedina ovako velika

zbirka vrlo različitog, ali po prostorijama vrlo razložno grupiranog materijala i mogla je imati veliku edukativnu vrijednost. Da je još postojao vodič kroza zbirku i organizirao boravljenje u njoj u određene dane, na primjer, studenata povijesti umjetnosti kao čuvara, ona je mogla biti vrlo privlačnim mjestom za posjetioce raznih profila.

Ovako, poput mnogih drugih zbirki u gradu Zagrebu, ona je prepuštena zabo- ravu. Ipak, grad Zagreb vodi brigu o restauraciji pojedinih slika, te se posljed- nih godina više djela restauriralo i kon- zerviralo. Redovito bi ipak trebalo pregle- davati predmete, pogotovo stari namještaj koji napada crvotočina ili nagrizu zub vremena.

Svake je pozornosti vrijedna zaštita i čuvanje ove građe od konzervatora i muzealaca, osiguranje dostojanstvenih život- nih uvjeta vlasnicima i donatorima zbirki od grada, ali nadasve promišljanje o njihovoj budućoj sudbini, o spasu od zaborava.

Možda je naše današnje vrijeme sretnije za odavanje pravog priznanja brojnim hrvatskim kolekcionarima, koji i dan da- nas nastavljaju skupljati umjetnička djela i svjedočanstva prošlosti, svatko sa svojim krugom interesa (dr. JOSIP KOVAČIĆ, npr.) i ostavljaju vrijedne donacije gradu Zagrebu, njegovim muzejima i galerijama (nedavna donacija JOSIP SEISSEL Gale- riji suvremene umjetnosti, zatim ANTU- NA MOTIKE i OSKARA HERMANA, najavljena donacija DUŠANA DŽAMONJE gradu Zagrebu ili ona VJENCESLAVA

RICHTERA...)

Sve je češća pojava da i sami umjetnici daruju svoju ostavštinu zemlji ili gradu, ili pak to čine njihove supruge ili djeca. Svaki takav čin predstavlja veliko i izuzetno značajno obogaćivanje umjetničkog fonda naših muzeja, galerija, knjižnica... a tamo im je, vjerujem, i pravo mjesto za obradu, istraživanje i čuvanje.

Bilješke:

¹ Kolekcionarstvo kao oblik zaštite kulturne baštine (privatne zbirke grada Zagreba) - GODIŠNJAK ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE SR HRVATSKE, 1985., br. 8/1982-9/1983. - (UMJETNIČKE ZNAMENITOSTI ZAGREBA III., KAJ - Časopis za kulturu - II/79, Godina XI.).

² IZVJEŠTAJ Drage Magjera, zbirka umjetnina iz 1959. godine PODNESAK Drage Magjera Narodnom odboru grada Zagreba od 15. III. 1961. godine - na ruke tajnika D. Desputa (dokumentacija Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu iz 1971. - 1975./1979. godine).

